

НОВИТЕ „ТЕМНИ СИЛИ“

Снежана Йовева

Студентски семинар по практическа етнология и фолклористика

„Проф. д-р Иван Шишманов“

1. В края на м. септември 1996 г. в гр. Русе се проведе етнологка експедиция, организирана и финансирана от Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „ОНГЪЛ“.

2. Цел на проучванията:

2.1 Неформални младежки общности.

2.1.1 Скинари.

2.1.2 Хипари.

2.1.3 Рейфове.

2.1.4 Други неформални общности.

2.2 Местата, където се събират.

2.3 Каква музика слушат?

3. Информатори – 12-15 годишни момичета и момчета.

4. Новите „темни сили“, от които се плашат:

4.1 Секти.

4.2 Някои типове полови отношения.

4.2.1 Хомосексуализъм.

4.2.2 Проституция.

4.2.3 Педофилия.

5. Страхът от сектите.

5.1 В традиционната фолклорна култура представата за „темни сили“ веднага ни отправя към демоничното, неведомото, странното ¹. Това в значителна степен е характерно и за сега битуващите представи сред неформалните младежки общности в гр. Русе.

5.1.1 Общото между класическите фолклорни „темни сили“ и съвременните е, че и двата типа не се приемат за нормални и естествени.

5.1.2 Същевременно, историите, свързани с привличане в тайни секти, опитите за „зарибяване“ с наркотици, поканите за ненормални полови контакти, които се разказват от тийнейджърите в Русе, са изградени по модела на „страшилките“ от фолклора на помалките им съграждани ².

5.2 Момиче на 12 години: „Преобладават така сектите в Русе. Майка ми има едно познато семейство, което замина в някоя друга държава и се върна и сега..., ъъ-ъ, секти..., просто...“ ³.

5.3 Друго момиче на 14 години: „А едно момче от класа на моя приятелка се обеси, защото е в секта. В мъзгту било нарисувани някакви дяволи, някакви..., били написани някакви неща, ама не можело да се разчете на какъв език и защо е обесен там. Той сам се е обесил. Ама някаква секта..., някакви..., нещо наркотици ли, какво, ама той първи курс...“.

5.4 Ето и разказът на едно 15-годишно момче: „От сектите най-много се страхувам. Тука има една баба. Тя по едно време много мъ беше завлякла във... Тя възрастна жена, обаче малко луда и почна да ни дава най-различни книжки, простотии. Ний с тоз мой приятел, дето слуша „Мейдън“, бяхме седнали на една пейка и тя дойде при нас и

почна да ни приказва най-различни простотии – да отидем да вярваме в Бога, той туй щал да ни даде, онуй щал да ни даде – с две думи простотии. Даже един път на една моя приятелка ѝ беше казала: „Да умреш дано, амин!“.

5.5 „Темната сила” (сектата) идва от „друга държава”, а това е съпоставимо с „чужбината” и отвѣдното във фолклорното демонологично пространство. Чуждият във фолклорната общност е подложен на изпитания, той не е равноправен член на социума – бива определян като „недагав”, „чудило”, „страшник”, „залуав”⁴. По подобен начин биват определяни и сектантите в записите от гр. Русе – „луда”, „ненормални”, говорещи „простотии”⁵.

6. Подобно е отношението на анкетираните младежи от Русе и към тези, които им предлагат ненормални полови контакти и наркотици. В такива случаи, за защита всеки от тийнейджърите получава солидна подкрепа от неформалната общност, към която принадлежи.

7. Страхът и нещастията и страданията, предизвикани от него са неизбежен спътник на всяко индивидуално човешко съществуване и на всеки общостен живот. Времето променя ценностната система на човека и менталното му усещане за света и Вселената. В този смисъл се променя и вярата. Появата на идоли от нерелигиозен характер – Майъл Джексън, Кърт Кобейн от „Нирвана” и др. („Нирвана” е като наркотик”; „Нирвана е Бог”) е показателен факт за изменената конфесионална представа.

8. Ако вярата означава абсолютно освобождаване от всякакъв вид „природни” закони, а оттук и най-висшата свобода – човек да може да се намесва в самия онтологичен статут на Вселената, то очевидно е, че анкетираните младежи от гр. Русе не схващат сектите, наркотиците и половите извращения като такава свобода. За тях те си остават едни „темни сили”.

БЕЛЕЖКИ

1. По проблема за „темните сили” в традиционната фолклорна култура вж. **Йовева, Сн., Стоева-Груева, М.** Живите въглени във фолклора. С., 1995. Раздел „Караконджули, самодиви, навяци... – „темни сили”, 53-72; **Йовева, Сн.** „Темнотата” и „Другостта” като функциониращи фолклорни модели в Самоковския регион. В: сб. Фолклорни модели на света. Тезиси. Съст. Р. Малчев, К. Рангочев. С., 1996, 60-62.

2. По въпр. за т.нар. „страшилки” вж. **Савова, Е.** Детските страшни истории и някои техни трансформации. В: Проблеми на българския фолклор, т. 7. Смяхът във фолклора. С., 1987, 139-145.

3. Анонимността на информаторите е запазена по етически съображения. Пълните записи на текстовете и данните на записаните се съхраняват в Архива на Асоциация „ОНГЪЛ” и са достъпни за всички, които проявяват научен интерес към тях.

4. Вж. **Йовева, Сн., Стоева-Груева, М.** Цит. съч., 53-72.

5. А по какъв начин „говори” попадналият вече във фолклорното пространство на демоничното? – с неразбираеми и звукоподражателни думи, разказва невероятни и фантастични неща, сдобива се със свръхлечебна сила и пророчески възможности, т.е. става медиатор между реалността и „Другостта”.